

SAT-2B.313-1-L-13

ON THE INTRODUCTION TO THE COLLABORATION IN CRIMINAL LAW MATTERS IN THE EU¹⁸⁶

Assist. Prof. Lyuboslav Lyubenov, PhD

Department of Criminal Law Sciences, Faculty of Law

University of Ruse „Angel Kanchev”, Bulgaria

E-mail: lvlyubenov@uni-ruse.bg

***Abstract:** This report briefly examines the issues concerning the nature, forms, and role of collaboration in criminal law matters within the EU. This is, in itself, a timely—albeit slightly overdue—topic, given that the legal regulation of this area is not particularly new. However, what is new is the tendency for the legal institutions that constitute this area as a whole to be grouped together and developed into a separate branch of law in the Republic of Bulgaria. Consequently, this also leads to the study of this field as an autonomous legal discipline. This necessitates the assumption that defining the legal nature and the subject matter of legal regulation of collaboration in criminal law matters in the EU, as well as explaining the benefits of its impact and its study in principle—and in particular, as a distinct legal discipline rather than merely one of the many topics within EU law—is both beneficial and important. It is significant not only for legal doctrine but also for the effective practical fight against crime within the territory of the EU.*

***Keywords:** EU Law, collaboration, criminal law, crime, criminal proceeding*

***JEL Codes:** K410, K420*

ВЪВЕДЕНИЕ

С настоящия доклад се цели да се предложи едно донякъде критично и собствено въведение в понятието - сътрудничество по наказателноправни въпроси в ЕС. Това е полезно, защото понятието е неоправдано малко изследвано, въпреки неговата голяма социална и правна актуалност.

Напоследък в българската юриспруденция се забелязва склонност сътрудничеството по наказателноправни въпроси в Европейския Съюз да се експлицира и изучава като отделен правен механизъм за международна борба с престъпността, а от там и като отделна учебна дисциплина. Процесът по обособяване на европейското сътрудничество по наказателни дела от общата международна правна помощ по наказателни дела, не е завършил. Въпреки това, се долавя известна диференциация между тях в нормативно отношение. Сътрудничеството по наказателноправни въпроси на територията на ЕС се регулира стриктно и предимно от източниците на правото на ЕС, докато сътрудничеството по наказателноправни въпроси извън ЕС от актовете на международното публично право (конвенции, споразумения и пр). Ето защо, сътрудничеството по наказателноправни въпроси в ЕС (в отраслово отношение), представлява повече проявление на правото на Европейския съюз, отколкото на международното публично право. И неговото усъвършенстване е обвързано от развитието и начина на действие на нормите на правото на ЕС.¹⁸⁷ Към днешни дни не може с категоричност да се заключи, че са възникнали всички изискуеми обективни предпоставки за неговото напълно отделяне в самостоятелен правен отрасъл.

Въпреки това, не е лишено от логика схващането, че сътрудничеството по наказателноправни въпроси в ЕС би могло успешно да бъде „снабдено“ със своя съвкупност от правни норми, с помощта на които да бъдат нарочно регулирани обществените взаимоотношения касаещи съвместното предвиждане и взаимното пресичане на определени престъпни прояви с над национално значение от компетентни за тази цел правни субекти на територията на съюза.

---

¹⁸⁶ Оригиналното заглавие на български език: ПО ВЪВЕДЕНИЕТО В СЪТРУДНИЧЕСТВОТО ПО НАКАЗАТЕЛНОПРАВНИ ВЪПРОСИ В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ.

¹⁸⁷ Семов. А., 10 минути с Правото на ЕС. София: Издателство „Център за обучение на адвокати Кръстю Цончев”, 2021 г., с. 39 -42. В посочените страници подробно е описано действието на източниците на правото на ЕС.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Сътрудничеството по наказателноправни въпроси в ЕС има своето значение, не само в юридическия свят. Резултатите от успешното сътрудничество по наказателноправни въпроси в ЕС се усещат и в ежедневието на европейските граждани. Това е така, защото чрез сътрудничеството се противодейства на трансграничната престъпност, и с това се създава известно количество национална сигурност. Най-вече, думата е за персоналната, груповата и регионалната сигурност.

И тук е редно да се спомене, че яснотата на изработваните правни норми, и тяхното правилно, и своевременно прилагане от правните субекти гарантира в достатъчно висока степен постигането на качествена сигурност на територията на съюза, защото „не е вярно, че винаги когато една система (държава) инвестира в своята сигурност (увеличава ресурсите, полага усилия за нейната защита), то задължително получава повече сигурност“.¹⁸⁸ Не по-малко уместно е да се изтъкне, че към днешни дни расте необходимостта от засилване на защитата на възпроизведените при и по повод на сътрудничеството по наказателноправни въпроси в ЕС електронни данни.¹⁸⁹

Прецизирането на понятието сътрудничество по наказателноправни въпроси в ЕС е едно огромно предизвикателство. Така е, по ред причини:

първо, споменатата материя разкрива едно широко множество от проблеми, които се отличават както със своята международноправна, така и със своята вътрешноправна сложност и значимост;

второ, много от въпросите, съставляващи тази материя са частично и недостатъчно детайлно разработени в правната теорията. Може да се каже, че въобще липсва на литературния пазар, завършен и систематизиран учебен курс по тази юридическа дисциплина в Република България;

трето, динамизма на обществените отношения, които се регулират от нормите на тази материя, налага постоянни изменения във вида и съдържанието на самото сътрудничество, което затруднява както окончателната оценка за неговата ефективност, така и откриването на най-подходящата форма за неговото научно разработване и изучаване.

четвърто, липсва кодификация на сътрудничеството по наказателноправни въпроси. Нормите регулиращи сътрудничеството са разпръснати в различни по степен актове на институциите на Европейския Съюз. Например: В първичното право на ЕС – ДФЕС (Чл. 82 – 86); Регламенти – Р № 2018/1805 относно взаимното признаване на актове за обезпечаване и конфискация; Директиви–Д №2016/681 уреждаща някои аспекти от борбата с тероризма и др.

пето, през последните години се наблюдава ускорено развитие на вторичното право на ЕС в областта на наказателното право.

Независимо от констатираните трудности, дисциплината е важна и би могла да бъде развивана като специализирана и автономна, защото обществените отношения, които попадат в предмета на нейното изучаване (регулиране) са преимуществено подчинени на изграждането и поддържането на единното пространство на свобода, сигурност и правосъдие в ЕС (чл. 3 от ДЕС). Нещо повече, може да се приеме, че сътрудничеството по наказателноправни въпроси в ЕС, възниква като закономерна реакция срещу застрашаващата това пространство, постоянно модифицираща се в резултат на свободното движение на хора, стоки, капитали и услуги, трансгранична „европейска“ престъпност.

По мое мнение, СНВ в ЕС¹⁹⁰ представлява **съвместна дейност по разглеждане и решаване на наказателноправни въпроси в рамките на ЕС**. Под съвместна дейност следва да се разбира, дейността по съвместно изработване и изпълняване на поети ангажменти за общо противодействие на престъпността на територията на ЕС. Съвместната дейност може да бъде нормотворческа,

¹⁸⁸ Стойков, С. Дилема на (не)сигурността и добавената стойност на образованието за сигурност. Сигурност и отбрана (2), 2022 г., с.60.

¹⁸⁹ Личева, Т. (Юни 2025). Сигурност на е-досиета с блокчейн. *Сигурност и отбрана* (2), 2025 г., с.118-119. На посочените страници се описват ползите от използването на блокчейн технологията при създаването и управлението на електронни досиета за информационна сигурност.

¹⁹⁰ Абвр. на: „Сътрудничество по наказателноправни въпроси в Европейския Съюз“.

правоприложна и оперативна. Тези изводи се извличат главно от първичното право на ЕС.¹⁹¹ В зависимост от това, такава съвместна дейност може да възниква, и да се осъществява между:

- отделните държави членки на ЕС;
- отделните държави членки на ЕС и официалните органи за управление на ЕС¹⁹²;
- отделните държави членки на ЕС и специализираните структури на ЕС за борба с престъпността¹⁹³;
- специализираните структури на ЕС за борба с престъпността и официалните органи за управление на ЕС;
- самите специализирани структури за борба с престъпността в ЕС;
- самите официални органи за управление на ЕС.

За наказателноправни въпроси най-напред, следва да се считат, всички онези въпроси, които по своята същност са наказателноправни и се отнасят пряко или косвено до **криминализирането на дадени деяния** на територията на ЕС. Наред с криминализацията всякога е нужно да се проведе и **диференциация на наказателната отговорност** за съответните престъпления.¹⁹⁴

Съгласно чл. 83 от ДФЕС: „Европейският парламент и Съветът, чрез директиви, в съответствие с обикновената законодателна процедура, могат да установят минимални правила относно определянето на престъпленията и на санкциите в областта на особено тежката престъпност с трансгранично измерение, произтичащо от естеството или последиците на тези деяния или от особена необходимост за общо противодействие. Тези области на престъпност са следните: тероризъм, трафик на хора и сексуална експлоатация на жени и деца, незаконен трафик на наркотици, незаконен трафик на оръжия, изпиране на пари, корупция, фалшифициране на платежни средства, компютърна престъпност и организирана престъпност.“

Сближаването на законодателствата между държавите членки в изброените области представлява особено значима част от сътрудничеството по наказателноправни въпроси в ЕС – негова водеща форма. Сближаването на законодателствата е обективно необходимо, защото чрез него се унифицира преследването на престъпните прояви на територията на ЕС и се облекчава както тяхното доказване, така и тяхното наказване в държавите членки.¹⁹⁵ Сближаване на законодателствата между държавите-членки има и във връзка с регламентирането на: правата на участниците в наказателното производство; правата на жертвите на престъпления; предотвратяването и разрешаването на спорове за компетентност между държавите членки и др.

Наказателноправни въпроси са и тези, които, не са пряко свързани с криминализирането на дадени престъпления, а само с тяхното фактическо **извършване, разследване и санкциониране**. Тук попадат: полицейското сътрудничество в ЕС, европейската заповед на разследване, взаимната допустимост на доказателства между държавите членки, взаимното признаване на съдебни актове от държавите членки, преюдициалните запитвания и др.

Наказателноправни въпроси са и тези, които са свързани с **преследването, задържането и предаването** на престъпните дейци на територията на ЕС. Тук попадат: трансферът на осъдени лица, европейската заповед за арест, европейската прокуратура, издаване и изпълнение на актове за налагане на процесуална принуда и др.

Наказателноправни въпроси са и тези, които са свързани **косвено с извършени на територията на ЕС трансгранични престъпления**, като например: вземането и изпълняването на европейска заповед за защита, взаимното признаване на обезпечителни актове и др.

За да бъде напълно разбрано понятието - СНВ в ЕС е редно да бъдат осветлени неговите цели и задачи. Тук е мястото да се направят две уточнения. **Първо**, самото СНВ в ЕС бива два основни вида – съдебно, и несъдебно. **И второ**, несъдебното сътрудничество е нормативно разработено като субсидиарно и подпомагащо постигането целите на съдебното сътрудничество. То има помощен и обезпечителен характер. За това свидетелства озаглавяването на глава 4 от ДФЕС.

¹⁹¹ Учредителните договори на съюза.

¹⁹² Европейски парламент, Европейска комисия, Съвет на ЕС и др.

¹⁹³ Олаф, Европол, Евроюст и др.

¹⁹⁴ Филчев, Н., Теоретични основи на наказателното законотворчество . София: Издателство „Сиела“, 2005 г., с.15.

¹⁹⁵ Гиргинов, А., Международна правна помощ по наказателни дела. София: Издателство „Софи - р“, 2012 г., с. 11.

В самия учредителен договор е разписано – съдебно сътрудничество по наказателноправни въпроси, а не всякакво сътрудничество по наказателно-правни въпроси. Полицейското сътрудничество, систематично е вмъкнато в глава 5 от ДФЕС, но в същия дял, след уреждането на съдебното сътрудничество. Този факт не е случаен, той показва, че извънсъдебните форми на сътрудничество са необходими, дотолкова-доколкото улесняват и правят възможно съдебното сътрудничество между държавите членки.

Целта на съдебното сътрудничество се изразява в криминализиране на дадени трансгранични деяния в рамките на ЕС и в зачитане на постановените въз основа на тях присъди и съдебни решения чрез взаимното им признаване от и във всяка една от държавите-членки. А целта, на извънсъдебното полицейско сътрудничество се изразява в приемането на общи мерки по събиране, съхраняване, обработване, анализиране и обменяне на информация свързана с трансгранични престъпления или в самите действия по разследване на такива престъпления – арг. чл. 83, чл. 87 от ДФЕС.

В обобщение може да се каже, че СНВ в ЕС представлява определена съвместна дейност (нормотворческа, правоприложна, оперативна) на конкретни компетентни субекти по съдебно и/или извънсъдебно разглеждане, и решаване на материални, и процесуални наказателноправни въпроси, с цел да се опазят гражданите, юридическите лица и институциите на ЕС от трансгранични престъпни посегателства.

Задачите на СНВ в ЕС са две на брой – непосредствена и основна задача. С тяхното изпълнение се постигат целите на съдебното и извънсъдебното сътрудничество по наказателни въпроси в ЕС.

Непосредствената задача се изразява в осъществяване на реално и ефективно съвместно сътрудничество (приемане на норми, транспониране на норми във вътрешното право на държавите членки, спазване на норми от правото на ЕС в отделните държави-членки) по всеки един възникнал и изискващ сътрудничество на територията на съюза, наказателноправен въпрос/казус.

Основната задача се изразява в защита на държавите членки, европейските институции, европейските организации и отделните граждани на ЕС от трансгранични престъпления чрез реално и ефективно сътрудничество по всеки един възникнал и изискващ сътрудничество на територията на съюза наказателноправен въпрос/казус.

Следователно, с реалното сътрудничество по всеки един възникнал наказателноправен въпрос на територията на съюза се постига пресичане на трансграничната престъпност под някаква предварително целена форма. А с пресичането на трансграничната престъпност в ЕС се постига защитата на правата и законните интереси на гражданите, юридическите лица и институциите на ЕС от трансгранични престъпления – създава се пространство на свобода, сигурност и правосъдие в съюза!

Ето и няколко примера.

Първи пример, Република България извършва сътрудничество по наказателноправни въпроси в ЕС като транспонира във вътрешното си право, и по-конкретно в НК (чл. 159а - 159г НК) състави на престъпления свързани с трафика на хора, така както са описани в ДИРЕКТИВА 2011/36/ЕС НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА.

Втори пример, Република България извършва сътрудничество по наказателноправни въпроси в ЕС като издава Европейска заповед за арест срещу лица извърши престъпления по сочени в ДИРЕКТИВА 2011/36/ЕС и транспонирани в наказателното законодателство на другите държави-членки състави на престъпления.

Трети пример, Република България извършва сътрудничество по наказателноправни въпроси в ЕС като изпълнява издадена заповед за разследване на нейна територия от друга държава членка за извършени трансгранични престъпления.

Четвърти пример, Република България извършва сътрудничество по наказателноправни въпроси в ЕС като предоставя данни за анализ и обработка на Европейската служба за борба с измамите.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключение могат да бъдат направени следните няколко извода:

Първо, с някои резерви - сътрудничеството по наказателноправни въпроси в ЕС има известно бъдеще като отделен правен отрасъл, респективно като отделна учебна дисциплина. Понастоящем обаче, като че ли, то не се откроява, и не се третира с някакво подчертано специално (самостоятелно) значение извън международната помощ по наказателни дела. Доколкото въпросите, които попадат в неговия предмет на регулиране, всъщност се регламентират приоритетно с актове на институциите на ЕС, то стои по-близо до правото на ЕС (като част от него), отколкото до международното публично право;

Второ, в най-широк смисъл, сътрудничеството по наказателноправни въпроси в ЕС представлява съдебното и извънсъдебно взаимодействие между изрично нормативно определени субекти за противодействие на престъпността на територията на съюза.

Трето, чрез сътрудничеството по наказателноправни въпроси в ЕС се цели да се изгради и поддържа единното пространство на свобода, сигурност и правосъдие в ЕС.

REFERENCES

Girginov, A. (2012). *Mezhdunarodna pravna pomosht po nakazatelni dela*. Sofia: Izdatelstvo "Sofi-r". (Оригинално заглавие: Гиргинов, А., 2012. *Международна правна помощ по наказателни дела*. София: Издателство „Софи - р“.)

Lyubenov, L. (December 2024). Domestic Legal measures for increasing security in the Black Sea region. *Security and Defense* (2), 9-18. <https://doi.org/10.70265/VIRM1297>

Lyubenov, L. (2025). Criminal Law Education as a Component of the National Security System of the Republic of Bulgaria Environment Technology Resources- Proceedings of the 16 International Scientific and Practical, 155-161, <https://doi.org/10.17770/etr2025vol5.8471>

Licheva, T. (June 2025). Sigurnost na e-dosietata s blokchein. *Veliko Tarnovo: Sigurnost i otbrana* (2). (Оригинално заглавие: Личева, Т. (Юни 2025). Сигурност на е-досиета с блокчейн. *Сигурност и отбрана* (2), 114-128. <https://doi.org/10.70265/NKYH9976>)

Pavlov, S. (1996). *Nakazatelen process na Republika Balcaria- Obshta chast*. Sofia: Izdatelstvo "Sibi". (Оригинално заглавие: Павлов, С., 1996. *Наказателен процес на Република България*. София: Издателство „Сибѝ“.)

Semov, A. (2021). 10 minuti s pravoto na ES. *Narachnik za advokati*. Sofia: Centar za obuchenie na advokati „Krastio Tsonchev. (Оригинално заглавие: Семов, А., 2021. *10 минути с Правото на ЕС*. София: Издателство „Център за обучение на адвокати Кръстю Цончев“.)

Stoykov, S. (December 2022). Dilema na (ne)sigurnostta i dobavenata stoinost na obrazovanieto za sigurnost. *Veliko Tarnovo: Sigurnost i otbrana* (2). (Оригинално заглавие: Стойков, С. (Декември 2022 г.). *Дилема на (не)сигурността и добавената стойност на образованието за сигурност*. *Сигурност и отбрана* (2), 58-81. <https://doi.org/10.70265/KRBW7556>)

Filchev, N. (2005). *Teoretichni osnovi na nakazatelnoto zakonotvorchestvo*. Sofia: Izdatelstvo "Ciela". (Оригинално заглавие: Филчев, Н., 2005. *Теоретични основи на наказателното законотворчество*. София: Издателство „Сиела“.)